

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury
Czech Technical University in Prague, Faculty of Architecture

Ing.arch. Roman Koucký

elementární.urbanismus

elemnary.urbanism

Summary

The present habilitation lecture is based on the revision of three previous lectures: “Elementary Urbanism” (Vranov Lake, 14 June 2000), “The Present Is a Part of History” (Bratislava, 26 April 2001), “At the Edge of the Edge” (Nejdek, 17 April 2003) and the text “The Plan of the Plan”, created as the result of the search for systematic documentation organisation during the period of the approval of the zoning plan for the town of Teplice (20 April 2004).

The first part outlines the chief problem of Czech towns and cities: a lack of self-confidence on the part of society as a whole, which refuses to accept contemporary architecture as a valuable layer of the city’s development and one with a clear right to a natural relation with the past.

The second describes the basic principles of the current Czech approach to urban planning and elucidates individually the basic elements of describing the phenomena and activities within the territory affected by a given zoning and regulation plan.

Described in the third part is the systematic structuring and the contents of individual parts of the documentation that must be prepared and discussed on the path towards a utilisable urban zoning plan.

The present text emerged as a result of extensive practical experience with urban planning in the Czech lands at the end of the 20th century, and attempts to describe one of the possible methods of approaching the entire question of urban planning, and how to create a usable, simple, and most significantly initiative zoning plan that is also in accord with valid legislation.

The text offers a system for organising zoning and regulation plans, and defines the necessary minimum of regulations such that, above all, the potential of the territory under discussion is realised, and that investment be easy and open to new architecture.

What is provided is a form of planning that is liberal, intensive and initiative, forming a clear alternative to the directive, extensive and restrictive urban plans common before (and unfortunately even after) the fall of Communism. The text emerged over a period of years, and is the result for a search for a path based on Czech tradition while taking into account experience from abroad. It has been “tested” through the preparation of several zoning and regulatory plans which (understandably) offered great difficulties in resolution. Nonetheless, resolution was found and the plans have now been approved and implemented.

Our “method”, as a subjective matter, offers an alternative to the well-worn, and in the author’s opinion somewhat petrified, system of regarding the urban space in our post (-totalitarian, -modern, -historical) age. Yet it is a matter that could serve as the first step towards a new method of regarding the question. The goal is to draw attention to the circumstances that prevent urban planning from achieving a “normal” position in the construction of cities at the edge of a new age – and to warn of the worst circumstances that must be reduced and, if possible, brought to a definitive end.

The goal is to indicate one of the possibilities.

Souhrn

Tato habilitační přednáška je sestavena a upravena na podkladě tří samostatných přednášek: Elementární urbanismus (Vranovská přehrada, 14-06-2000), Současnost je součástí historie (Bratislava, 26-04-2001), Na okraji okraje (Nejdek, 17-04-2003) a z textu Plán plánu, který vznikl jako výsledek hledání systémového uspořádání dokumentace završeného schválením Územního plánu města Teplice (20-04-2004).

V první části je naznačen hlavní problém našich měst, totiž nedostatek sebedůvěry České společnosti, která odmítá přijmout současnou architekturu jako rovnocennou vrstvu vývoje města, která má nezadatelné právo přirozeně navázat na minulost.

Druhá část popisuje základní principy našeho přístupu k územnímu plánování a vysvětluje jednotlivé základní nástroje (elementy) popisu jevů a činností v území v posloupnosti územního a regulačního plánu.

Ve třetí části je popsána systémová struktura a obsah jednotlivých částí dokumentace, kterou je nutné zpracovat a projednat na cestě k použitelnému územnímu plánu.

Text vznikl jako výsledek praktických zkušeností s územním plánováním v Českých zemích na konci dvacátého století a snaží se popsat jednu z možných metod, jak k celé problematice územního plánování přistoupit a jak udělat prakticky použitelný, jednoduchý a zejména iniciační územní plán, který bude v souladu s platnou legislativou.

Text nabízí, systémové uspořádání územního plánu i plánu regulačního a definuje nezbytné minimum regulativů tak, aby byl především nalezen potenciál řešeného území a aby bylo investování v území snadné a cesta architektury otevřená.

Text nabízí územní plán liberální, intenzivní a iniciační a je alternativou direktivním, extenzivním a omezujícím územním plánům před (a bohužel i po-) listopadové doby u nás.

Text vznikl několik let, je výsledkem nalézání cesty na podkladě českých tradic s přihlédnutím k zahraničním zkušenostem. Je „prověřen“ zpracováním několika územních a regulačních plánů, které (celkem pochopitelně) bylo velmi složité projednat. Přesto projednány byly a jsou dnes schválené a používány. Naše „metoda“ jako subjektivní materiál, nabízí alternativu k veškerému zažitému, a dle mého názoru zkostnatělému systému nahlížení urbanismu v naší post (-totalitní, -moderní, -historické) době. Materiál, který by se mohl stát prvním krokem k novému nazírání. Cílem je upozornit na okolnosti, které brání urbanismu dostat se do „normální“ polohy stavby měst na prahu dalšího věku. Upozornit na nejhorší okolnosti, které je nutno redukovat s cílem jejich definitivního zrušení.

Cílem je naznačit jednu z možností.

Klíčová slova: architektura, urbanismus, územní plánování, historie, současnost, iniciační, direktivní, rekonstrukce, revitalizace, recyklace.

Keywords: architecture, urbanism, urban planning, zoning, history, present, initiative, directive, reconstruction, revitalisation, recycling.

elementární.urbanismus

(v globální době)

Část první

[současnost je součástí historie]

[na okraji okraje]

[vrstvení a obměňování]

Část druhá

elementární.urbanismus

[stav]

[cesta]

[o vizi (a citu k ní)]

[o stavění v čase]

[o strukturách a jejich utváření]

[o infrastrukturách a jejich síle]

[o experimentu a hledání]

elementy

[první čára]

[barvy]

[o rozdělení (členění) území]

[druhá čára]

závěrem

Část třetí

plán [územního] plánu

duch plánu

struktura plánu

[jednotlivé kapitoly plánu v „prostoru“]

(VSTUPY)

000 Základní údaje, širší vztahy

(PLOCHY) *Struktura*

100 Krajina (přírodní podmínky)

200 Město (historické podmínky)

300 Funkce a její rozhraní – Hranice zastavitelného území

400 Rozvojový potenciál a Veřejně prospěšné stavby

(TOKY) *Infrastruktura*

500 Krajinná infrastruktura (cesty zvířat)

600 Dopravní infrastruktura (cesty lidí a zboží)

700 Technická infrastruktura (cesty médií a informací)

800 Ekonomická infrastruktura a (priority postupných kroků)

(VÝSTUPY) hlavní výkresy

900 Limity v území, Hlavní (operační) plán

Literatura

Odborný životopis autora

Část první

[SOUČASNOST JE SOUČÁSTÍ HISTORIE]

Nacházíme se na prahu 1⁺xx století. Vývoj má obecně exponenciální charakter a v poslední době se nebývale, až viditelně, zrychluje. Těsně po revoluci, na začátku devadesátých let minulého století, jsme propadli iluzi, že zase nejsme za „světem“ tak daleko a skutečně se to tak na první pohled mohlo zdát. Euforie byla nezměrná, naděje obrovské, a tak jsme začali pracovat. Většinou jsme však pouze „objevovali Ameriku“.

Jak uvádí Radim Palouš ve své knize Světověk a časování, novověk začal objevením Ameriky a skončil návratem člověka z Měsíce na Zemi v roce 1969. Cituji: „*Tvrdíce, že vznikl další věk, říkáme tím zároveň, že skončil věk předchozí; ba že nastal konec všech tří předchozích věků: starověku, středověku i novověku, které jsou podle naší hypotézy jedním velkým „eurocelkem“. Onu další dobu se odvažujeme nazvat světověk, ony předchozí eurověk.*“

Pohled na Zemi „z nadsledu“ změnil a zejména posledních dvacet let dále průběžně proměňoval globální nazírání na svět. Na prahu nového tisíciletí je již toto nazírání zcela patrné i v našem oboru – v architektuře. Generace se „vyměňují“, globalizace a informační technologie vítězí, a Země skutečně a nezadržitelně vstoupila do éry „**Světověku**“.

Přelom století byl již proto zcela jiný i u nás. Zázrak se ale nekonal, rozdíl mezi námi a světem se nezmenšil a v mnohých oborech je tomu spíše naopak. Právě v architektuře a urbanismu se nůžky stále rozevírají. Architektura i urbanismus (nemám teď na mysli stavění obecně, ale skutečně „Architekturu“, která je onou „Královnou umění“) jsou bohužel srozumitelné velmi malému počtu lidí. Pátrání po příčinách tohoto neporozumění by vydalo na samostatný vědecký seminář. Přesto, že vinu jistě nesou architekti sami, nejhorší službu architektuře bezpochyby poskytují média: (vše co je staré je dobré, co je nové, je podezřelé a hodné odsouzení!). Faktem je, že stále více převládá „konzumní způsob stavění“, na kterém by nebylo nic špatného, naopak, pokud by nebyl „ovlivněn“ pokleslými postmoderními formami s nesplnitelným romanticko-eklektickým nádechem. Globalizované omyly a slepé uličky „amerického snu s rakouskou tvář“ se rozlézají naší neudržovanou a zarostlou krajinou. A plechové boudy, které „zbyly“, protože na západ od našich hranic je jich už dost a postupně tam proměňují svojí formu, zaplňují periferii našich periferních měst. A proč?

Protože se bojíme stavět ve městech. Protože za městem „na zelené louce“ je to přece levnější a nejsou tam tak přísné podmínky. Protože není tolik vidět, že na to ve výsledku doplatí zejména rozpočet města. A tak se celá společnost postupně stěhuje nikoli do přírody, jak zní reklamní hesla, ale na periferii. Stěhuje se za bydlením, ale i za obchodem. Doprava narůstá a dochází k postupnému vyliďňování a umrtvování středů měst. Měst, která jsou přirozeným a tím „normálním“ prostředím a do kterého proto patří přirozené a tím „normální“ stavby. Ale také měst, která „památkáři“, ve jménu přísné segregace, prohlásili „zónami“ a někdy dokonce „reservacemi“, ve kterých

umožňují pouze výjimečně stavby, které jsou většinou ve své normalnosti deformovány ve jménu (falešného) kontextu.

[NA OKRAJI OKRAJE]

Přes veškeré projevy globalizace, nebo možná právě proto, se Evropa pomalu, ale jistě, stává okrajem Světa. A na okraji Evropy (i když dnes legislativně zase blízko středu) jsou některé země, které mají pouze okrajové vědomosti o tom, co se v globálním Světě ve skutečnosti děje... A tak si naši občané, politici a úředníci (zejména v přenesené působnosti státu), ve své (ne)virtuální realitě, i nadále myslí, že na okraji nejsou. Konec konců jim tento nesmysl vtloukali do hlavy několik posledních desetiletí (a bohužel dodnes ještě vtloukají i na naší škole a na jakémsi benešovském učilišti).

Že prý Srdce Evropy? **Bohužel stále ještě periferie!**

Proto, aniž bychom to jen tušili, nadále ve své malé zemi, vytváříme a potvrzujeme pouze další okraje... Sami mezi sebou si, ve snaze po falešném pocitu „totální demokracie“, upřednostňujeme jednostranné názory rigidních „ochránců všeho“ (okrajové názory). Přitom cesta dopředu je dnes možná pouze přes názory globální a špičkové, názory hledající...

Je však třeba vysvětlit, co mám na mysli „okrajem“. Okraj lze totiž nahlížet z různých úhlů (kladně i záporně). Člověk se od počátku snaží, aby v „jeho“ prostředí vládl soulad, aby byly jednotlivé prvky v rovnováze a hledání tohoto souladu v území je krásná práce, dnes zejména pro architektky.

ALE: několik posledních desetiletí (jak nicotná je to doba i proti jen známé historii lidstva) se do „normálního“ pohledu na svět a jeho utváření dostávají již zmiňované „menšinové názory“: Někdo se totiž rozhodl, že naše prostředí, krajinné i historické, bez našeho souhlasu, za naše peníze, proti nám samým, musí „ochraňovat“.

A tak se pokusím na příměru vysvětlit něco, co jsem nazval „melounový efekt“: Zvenku omezují náš život „zelení“ a jejich síla se rovná povrchu koule – největší ploše, na které nám „zakazují pohyb“.

Zevnitř potom přichází „červení“ a v mnohých případech okupují největší objem našeho historického stavebního fondu a ještě další území blokují „ochrannými pásmy“.

A nám, kteří myslí a chtějí žít normálně, nikoli v „rezervacích“ a lživých „skanzenech“, nezbývá než se pohybovat v úzkém proužku zbývající „bílé“ plochy. S veškerým současným a budoucím životem jsme tak neustále odkazováni na „periferii“.

A pokud nedojde ke zrušení vlivu těchto samozvaných, ale státem placených a řízených skupin „zelených a červených“, skupin, které nepřírozeně paralyzují normální život v území, budeme muset uhájit alespoň ten bílý proužek našich předměstí. Předměstí ovšem není periferie a vzhledem k tomu, že je to pravděpodobně jediné místo pro možnost budoucnosti na Starém kontinentě, musíme se snažit alespoň výrazně redukovat omezení v těchto územích.

Myslím, že jsme se již dohodli, že kolektivní vina neexistuje, neexistuje proto ani kolektivní zásluha. Není proto možné, paušálně (tedy zejména plošně) ničit, ale ani „chránit“ cokoli. **Nejlepší ochranu hodnot zajistí kultivovaná pracující a tím prosperující společnost. A ta nevzniká na základě totalitní moci menšiny, ale na svobodném životě většiny.**

Usilujme tedy o to, aby naše země byla „svobodným“ Evropským územím, usilujme o to, aby byl využit alespoň potenciál „bílé plochy“, kterou na prahu jedenadvacátého století, ať již z jakéhokoli důvodu, jsou nejen naše předměstí, ale třeba také totálně vyprázdněné Sudety.

Nedopust'me, abychom pouze trpně vzpomínali na minulost a hledjme vize budoucnosti. Je to nejen naše právo, ale také, a zejména, naše povinnost. Pracujme sice s pokorou a úctou ke krajině i historii, pracujme však sebevědomě a hlavně současně a s pohledem do budoucna.

[VRSTVENÍ A OBMĚŇOVÁNÍ]

Abychom mohli znovu stavět svobodně ve městech, je potřeba Novým pohledem na všechno dané, novými technologiemi a novým měřítkem neustále relativizovat stávající stav, hledat novou podobu a experiment. Experiment jako jedinou cestu ke správnému uchopení „historie“ a k prosazení **plurality, mnohosti a vrstevnatosti**. Naštěstí to není tak, že bychom dnes pouze nahrazovali staré novým. Naším úkolem je především **doplňovat**. Vše existuje **vedle sebe a nad sebou**. Stejně jako po celou dobu věků rozhoduje (méně nebo více) přirozený výběr, který může být v jednotlivostech zdánlivě nespravedlivý, ale který je ve výsledku rozhodně pravdivější. Přirozený výběr, který je ale poslední dobou nepřirozeně deformován.

Již několik let se proto pokouším shromáždit různé názory, analyzovat je a vyvodit z nich závěry pro naši další práci. Abychom mohli vyslovit myšlenku, jakým směrem má „naše“ (středoevropské) město jít dál, co je pro něj podstatné a klíčové, musíme důkladně znát jeho současné potřeby, odhadnout možný další vývoj a znát všechny historické vazby i ostatní skutečnosti. Naším úkolem je popsat hodnoty, ale především **vyhledat a popsat potenciál**. Naše návrhy se, vždy na základě předchozích analýz, pokouší postavit **nové obrazy města**, které neberou historii jako svazující a nepřemožitelné břímě, ale jako „podklad“. Jako výchozí bod k dalšímu „současnému a zejména budoucímu“ životu.

Dnes se skutečně nacházíme v situaci, kdy se platnost všech předchozích koncepcí **rychle a zásadně proměňuje**. „Revoluce Informačních Technologií“ na prahu „Světověku“ mění zásadně nazírání na život na Zemi a tím také „ve městech“. I ve městech Evropských. Je proto nutné pokusit se stanovit koncepcie nové.

Je nutné definovat „**NOVÉ BUDOUCNOSTI**“.

Není již možné jen oprašovat zbytky starých myšlenek a ze strachu před čímkoli novým, viditelným a rozhodným raději fixovat a konzervovat chyby uplynulých desetiletí. Je třeba řádně „uklidit“, inventarizovat současný stav, nalézt největší chyby minulosti a naznačit možnosti jejich nápravy. Je nutné pokusit se stanovit vizi „**nového obrazu města**“ i „**nového života domu**“. Základní a výchozí myšlenkou „pohybu“ ve stávající struktuře již nemůže být „**rekonstrukce**“ jako trend devatenáctého a dvacátého století, ale musíme definovat cestu „**revitalizace**“ jako možnosti pro století jedenadvacáté. Rozvoj měst se musí obrátit z extenzivního trendu atakujícího nová a nová území v okolí města zpět k intenzivní „**recyklaci**“ místa, tak jako tomu bylo v minulosti vždy. Je třeba města doplnit a zintenzivnit jejich život. Z toho také vychází naše teorie **elementárního urbanismu**.

ELEMENTÁRNÍ.URBANISMUS

[STAV]

Veškeré dnešní pokusy „pozměnit“ územní plánování, a to zejména u nás, vycházejí ze zcela mylného předpokladu, že je vše v pořádku a že je nutné „to“ jenom poopravit, modifikovat. Tím že vznikne onen pravý „tvar“. Opak je pravdou. Musíme vycházet z faktu, že současná praxe i legislativa je špatná a morálně zastaralá, a (i kdyby to nebyla pravda) že je potřeba nově a nezaujatě definovat znova celý systém. Systém jednotlivých kroků/plánů, které dají dohromady územní plánování. Územní plánování jako proces.

Teprve do zcela nového systému bude možné přiřadit některé současné formy zpracování a současnou terminologii (očištěnou od zbytečných nánosů) znovu použít, nebo ji podrobit kritice a upravit. Na základě takto zpracované „ideální formy“ – systému(!), lze potom (třeba i postupně) měnit legislativní ustanovení. To je cesta, která povede nejrychleji a nejefektivněji k cíli. Možná, že touto cestou dojdeme ke stejnému výsledku (jako při použití postupných kroků a „věčných“ novel „věčně“ nového stavebního zákona), ale jsem přesvědčen o tom, že za první dříve, za druhé lépe, za třetí bez slepých uliček.

[CESTA]

Proto navrhuji pojem elementární.urbanismus.

Je to začátek přemýšlení o nové době, nových iniciacích, nových regulacích, nové struktuře města a krajiny. Nových a doufejme, že takových, které budou schopny (?) vstoupit do, nám zatím neznámé, budoucí epochy.

Nebojme se přiznat, že některé požadavky, především státních úředníků, jsou pro utváření území nepodstatné a že jsou pouze zbytečnou překážkou (vždy nakonec překonatelnou) a že nevedou k rozumnému utváření území. Územní plánování musí být průnikem citů (umění) a rozumů (systémového inženýrství), přičemž infrastruktura musí spadat do oblasti rozumu, ale musí být s celkem koordinována na základě citu. Cit je umění a to může a musí být přiznáno právě struktuře města a celkové koncepci území.

Chceme-li se proto dobrat skutečně potřebného obsahu územního plánu, musíme vycházet z toho, co se bude skutečně v praxi používat, protože pouze to je účelné a rozumné zpracovat.

Je nutné oddělit: co je „cestou“ k územnímu plánu a co je vlastní územní plán.

Cestou jsou veškeré kroky, reprezentované jednotlivými fázemi a výkresy, zpracovanými a použitými k postupnému projednání a schválení navržené koncepce. **Územním plánem jsou** výkresy a texty určené k používání po schválení! Mezi těmito výkresy je rozdíl, který je třeba definovat a vysvětlit.

Abychom pochopili územní plánování (jako proces) musíme od počátku definovat strukturu a obsah jednotlivých plánů (územních i regulačních).

Musíme definovat, co lze od každého z nich samostatně, a zároveň od jejich celku očekávat. Musíme definovat posloupný vztah povolování stavby k regulačnímu plánu, regulačního plánu k plánu územnímu a územního plánu k politikám lokality, obce, regionu, ...

Musíme také definovat složitý vztah pořízení územního plánu, vztah pořizovatele a zpracovatele, definovat jejich úkoly a odpovědnost. Definovat cestu a definovat, za jakých okolností je případně možné tuto cestu zkrátit. Musíme hledat od konce. To znamená: co potřebuji, pro koho to potřebuji a kdy to potřebuji. Půjdeme-li po podstatě věci, zjistíme brzy, že pro dobry plán, který je pro všechny zúčastněné pochopitelný a použitelný, potřebuji velmi málo. Je-li totiž základní myšlenka silná, dá se vyjádřit velmi jednoduše. Základem musí být schéma, scénář, logo, či jak to nazveme, které musí být jasným a „všemi“ přijatelným znázorněním vize.

[O VIZI (A CITU K NÍ)]

Absence vize a nedostatečná vůle k udržení cesty k této vizi jsou na posledním vývoji našich měst zcela zřetelné.

Pokud by se plán stal skutečnou vizí, jejím hledáním a rozpracováním, jsem přesvědčen, že by bylo možné územní plán ve výsledku učinit akceptovatelnějším, zejména u veřejnosti a politické reprezentace, a tím také ve výsledku dodržovanějším.

Úkolem dnešního pohledu na architekturu a územní plánování musí být v prvé řadě hledání řádu a v jisté míře i monumentality. Romantika, eklektismus a falešná skromnost musí být nahrazena jasným výrazem s možností „adaptability“.

To znamená, že základní struktura, zejména velkého měřítka, může a musí být libovolně užívána a doplňována aniž by ji samotnou bylo nutno předělávat, měnit nebo dokonce zcela ničit. To platí jak pro strukturu domu ve městě, tak pro strukturu města v krajině (bez ohledu na dobu, vlastnictví, názory, módu, politiku, ekonomii ...).

Cestou bude (možná) „aglomerace“ a vytváření velkých projektů. Bude důležité chránit strukturu/kostru a zejména kostru prázdná (veřejný prostor nejen ve smyslu virtuálním, ale zejména ve smyslu fyzickém, tedy veřejných prostranství). Prvním krokem snad budou nové regionální programy a „plány kvalit“ velkých území. Jednotlivé fragmenty města, které se dnes samovolně a nezadržitelně definují, je možné postupnou aglomerací ve výsledku vrátit zpět do systému, do struktury. A to i přesto, že se dnes mnohdy jeví jako zcela nesourodé a nespojitelné prvky...

[O STAVĚNÍ V ČASE]

Jak známe z historie, stavitelství vytváří prostředí. **Životní prostředí** – fyzické prostředí. Architektura (také/navíc) vytváří **Duchovní prostředí** – mentální prostředí. Urbanismus v celé své historii vytváří a popisuje **Virtuální prostředí „ideálního města“**, kterému se snažíme přibližovat. Vždy se přibližujeme ideálům, jako se již několik století přibližujeme příběhům, fikcím, filmům, v pravém slova smyslu ideím...

Architektura a urbanismus proto musí být VŽDY virtuální a „ideální“, protože musí být vždy „napřed“. „Stavitelství“ potom už jen „opisuje“. Tak jako to dělalo po celou dobu historie. V našich zemích, bohužel, už hodně dlouho POUZE opisujeme...

Měli bychom se pokusit to změnit. Není to lehké, je k tomu potřeba odvahu. Je to vždy krok do neznáma, krok nejistý. A to i přes to, že je to krok, který už před námi, před několika lety, udělali jiní. Naší povinností je to nepřehlížet, ale poučit se z toho. Neměli bychom opakovat známé chyby...

Musíme se naučit dívat se nově. Na nové situace, nové jevy, nové budoucnosti. Je mnoho cest a proto se musíme ptát: jak se dívat? jak pokládat otázky? jak hledat cestu? Odpovědi nejsou tak důležité – důležité jsou otázky. Důležité je uspořádání jevů, jejich prozkoumání a závěry z jejich pozorování. Proto je důležitá VIZE.

Už proto, že „stavba města“ je dlouhodobým programem, na který většinou nestačí ani jedna generace, natož potom jedno volební období...

[O STRUKTURÁCH A JEJICH UTVÁŘENÍ]

Jaké jsou tedy potřeby „stavby měst“, potřeby územního plánování? Viděno z dnešního horizontu přelomu století, město vzniká vrstvením:

První vrstvou, je Krajina. Krajina, která ale již dávno není „přírodou“, která ve většině případů byla zcela účelově a geometricky „přestavěna“ a která se dochovala v různé podobě v „původní“ morfologii terénu.

Druhou vrstvou je Město. Umělá struktura, narostlá věkem. „Urbanizace“ s větší či menší mírou řádu, konceptu a krásy.

Obě tyto základní vrstvy mají v dnešní legislativě své „ochránce“, kteří jsou však ve své podstatě, ve své „rigidnosti“ a ve snaze o hledání „původnosti“, jejichmi vlastními „vnitřními nepřáteli“.

Když ještě do této základní plošné „dvouvrstvy“ dosadíme vrstvu třetí - „toky“ (infrastrukturu), kde má každý sám o sobě právo být svým pánem (chráněn vlastními zákony, které v současné době neberou ohled na nic jiného než na sebe), infrastrukturu, která v mnoha případech blokuje množství „nejlepších pozemků“, dostáváme pro naši vrstvu, tedy vrstvu čtvrtou - vrstvu současnou a budoucí, vrstvu vize velmi málo prostoru.

Urbanizace bude pravděpodobně hlavním (určujícím) směrem v příštím sto(tisíci)letí. Bude na nás, zda se „městské“ stane jedinou kontinuální rozvolněnou strukturou, která zcela nelogicky, neekonomicky a proto neekologicky pokryje území, nebo zda bude ohraničeno a komponováno (**dovnitř a nahoru**) jako kompaktní v kontrastu k volné krajině.

Jak říká Rem Koolhaas: „...*Protože nyní je městské všudypřítomné, urbanismus se již nikdy nebude týkat „nového“, pouze „přidaného“ a „modifikovaného“. Již se nebude týkat civilizovaného, ale rozvíjejícího se...*“.

[O INFRASTRUKTURÁCH A JEJICH SÍLE]

Nezbytným předpokladem využití i ochrany území se tak paradoxně stane infrastruktura. Infrastruktura jako systém. Jako systém nejen například dopravní, ale i jako systém fungování krajiny. Je nutné si uvědomit, že dnešní a zítřejší „struktury“ budou jiné a budou infrastrukturou velmi ovlivněné. Staví se jiné domy, jiné „chrámy“, jiné prostory a prostranství, město i krajina jsou vnímány jinak. Není možné opomenout fenomén rychlosti, která v posledních

dvou stoletích a zejména v posledních dvou desetiletích změnila vnímání světa. A zejména zásadně změnila měřítko.

Musíme proto znovu objevit „plošný potenciál stávající, zejména technické, infrastruktury, který byl v průběhu času městům, ale v mnoha případech i krajině, „ukraden“! Musíme se naučit navrhovat infrastrukturu nejen jako technický prvek, ale jako element, který výrazně, svojí kvalitou a krásou, ovlivňuje obraz struktury.

Musíme například reintegrovat automobil do utváření struktury a ne se „populisticky“ tvářit, že je to zlo, které je nutné za každou cenu eliminovat. Nesmíme zapomenout, že města vznikala na křížení cest, nikoli naopak. Pohyb a „přesun“ je základním předpokladem současného města a dobré spojení zkracuje vzdálenosti. Dnes je mnohem důležitější čas, než vzdálenost. Je však nutné si uvědomit, že pouze některé části infrastruktury jsou určující a to jsou „cesty lidí“ a „cesty zvířat“. Ostatní jsou „cesty medií“ a „cesty informací“, tedy obecně „cesty zboží“. Ty jsou většinou ve správě „jednotlivců“ a v „jejich zájmu“ nikoli v zájmu zcela veřejném.

[O EXPERIMENTU A HLEDÁNÍ]

Je mnoho infrastruktur, které je třeba zahrnout do územního plánu a na základě těchto vrstev (jejich dat) posléze najít a definovat strukturu. Tato činnost ale musí být vždy koordinována právě vizí struktury.

Je třeba experimentovat, pro novou dobu je potřeba výzkum. Správná cesta „územního plánování“ bude těžká a její hledání složité. Tento proces bude drahý, drahý za všech okolností. Buď společnost takový výzkum a simulace různých, (i slepých) cest zaplatí, nebo je budeme hledat postupně metodou pokus – omyl a budou ve výsledku ještě mnohem dražší a ve výsledku mnohem nejistější. To je, bohužel, v podstatě naše současná cesta.

Že dochází v urbanismu na celém světě k dramatickým změnám je zřejmé. Teď je nutné hledat. Třeba formou symposií, grantů a výzkumných úkolů, ale profesionálně. Důležité jsou výstupy, nikoli „výzkum pro výzkum“ (předstíraná formální činnost, která pouze odčerpává prostředky a potvrzuje tím stávající stav). Velkou roli by zde mohla a měla sehrát akademická půda, myslím však, že na to není připravena ani materiálně, ani personálně.

ELEMENTY

Hlavním úkolem územního plánování musí být stanovení zastavitelných a nezastavitelných částí území a především definování hranice mezi nimi. Tato hranice by měla být definována co možná nejpřesněji. Poté může být zpracována podrobnější regulace, která určí uliční, resp. stavební čáru, a vymezí tak plochy veřejných prostranství, plochy pro infrastrukturu, a definuje přesně plochy k zastavění.

Z tohoto předpokladu vznikla teorie územního plánování, jako teorie dvou čar.

Touto metodou by mělo územní plánování směřovat k jednoduchosti a pochopitelnosti.

Důležité je odpovědět na otázku kde lze a kde nelze stavět. Méně důležité je již to co a jak stavět, protože struktura a forma zastavění je to co přetrvává, zatímco funkce se v průběhu času proměňují. V urbanismu totiž většinou platí: **Forma „NEsleduje“ funkci.**

Pokud by totiž byla funkce v území vždy určující, bylo by potřeba každou budovu zbořit, zanikne-li, nebo změní-li se funkce, pro kterou byla projektována. Tak tomu naštěstí není, budovy a struktura zůstávají i přesto, že se funkce mnohdy výrazně proměňují. Z tohoto faktu bychom měli vycházet, hovoříme-li o městě a jeho obrazu. Při bližším rozboru musíme zákonitě zjistit, že struktura, měřítko a výraz jsou pro obraz města mnohem důležitější než funkce, která byť by byla na počátku i určující je z hlediska dlouhodobého vývoje města většinou nepodstatná.

[PRVNÍ ČÁRA]

První čára je nejdůležitějším závazným výstupem územního plánu. Je to hranice zastavitelného území, tedy hranice mezi základními/prioritními funkcemi. Funkce jsou charakterizovány barvami a každá barva má své „ohraničení“. Použijeme-li pouze dvě základní (a zároveň komplementární) barvy, bude hranice mezi „červenou“ a „zelenou“ onou první čarou.

Je to hranice rovnováhy. Rovnováhy mezi krajinou a městem. Součástí této definice je i „vyvažování“ doplňujících se protipólů: vesnic a samot jako urbanizovaných území v krajině a parků jako komponované krajiny ve městech.

Toto základní pokrytí území funkcemi může být, v případě potřeby, zpodrobněno v dalším dělení v rámci základního schématu funkčního využití území. Funkce jsou seřazeny „za sebou“ a „proti sobě“ a je jim přiřazena barva spektrálního kruhu.

[BARVY]

Funkce a barvy jsou „základním“, a do budoucna snad jenom „pomocným“ (podpurným, směřujícím, naznačujícím, ...) elementem územního plánu.

Pro dnešní územní plánování a vůbec pro jakoukoli činnost, která s ním souvisí, je neustále na prvním místě hlavním regulativem v území funkce.

Poslední dobou se sice hovoří o „smíšených“ funkcích. Sama tato definice je však z velké části problematická. Jenom zavádí další komplikace.

Rozhodování o výstavbě na základě funkce v územním plánu, se může z určitého pohledu zdát možná ideální, ale tak tomu není a do budoucna rozhodně nebude. Proto musíme, v první řadě, definovat „nové funkce“. Tedy přesněji řečeno redukovat počet jednotlivých funkcí a poté je přesně definovat: V základním kruhu stojí komplementárně proti sobě člověk a příroda (červená a zelená) a produkce a rekreace (modrá a žlutá). Jakými podadresáři by mohly být zemědělství (zelenomodrá), obchod (fialová), vybavenost (oranžová) a parky (žlutozelená).

V základním dělení „první čáry“ jsou tak proti sobě území nezastavitelná (žlutá-zelená-modrá) a území zastavitelná (žlutá-červená-modrá). Jednotlivým lokalitám jsou proto přiřazeny „základní řídicí barvy“, většinou na výkrese světlé: **zastavitelné území – červená; nezastavitelné území – zelená.**

Podle převažujících činností v území jsou ještě lokalitám přiřazeny „dílní řídicí barvy“ ze základního dělení spektrálního kruhu: bydlení – červená; produkce – modrá; krajina – zelená a rekreace – žlutá.

Jednoduchou kombinací barev získáváme charakter jednotlivých lokalit.

Například zelené (nezastavitelné) lokality mohou mít charakter produkčních ploch (zemědělské krajiny), ale také ploch převážně krajinných (krajinného parku), nebo rekreační (parku ve městě, sportovišť, apod.). Červené (zastavitelné) lokality mohou mít charakter produkčních ploch, obytných území, nebo území rekreačních.

K základnímu schématu čtyř/osmi barev a funkcí je možné, pokud je to vůbec nutné, přidat další odstíny pro podrobnější popis území. Pro řešení specifického prostředí je možné využít jen části kruhu. Vždy je však na první pohled jasné, ve které části kruhu se popis území pohybuje a jakou funkci tak vyjadřuje.

Funkce a jejich dopady jsou však dnes již tolik promíchány, že je mnohdy velmi složité jakékoli rozřazování. Opět musím citovat (Rem Koolhaas):

„...neexistuje žádná aktivita, která by nebyla spojena s nakupováním...“

Zdá se tedy, že rozdělení do čtyř převažujících funkcí je naprosto dostatečné a v mnohých územních plánech také jako základ používané. A pokud je určující vždy maximální možná zátěž okolí/sousedství, až do standardu zaručeného „dílní řídicí barvou“ příslušné převažující funkce, je území jasně definováno při použití minima nástrojů. Investovat je potom možné zcela libovolně, při splnění obecných předpisů, které jsou stejně (bez rozdílu území) platné.

[O ROZDĚLENÍ (ČLENĚNÍ) ÚZEMÍ]

Celé řešené území je vždy rozděleno a velikost částí odpovídá podrobnosti zpracování: planeta, světadíl, země, region, obec, část obce, lokalita, blok, pozemek...

Základní jednotkou územního plánu „obce“, je lokalita, výjimečně blok.

Lokalita, výjimečně blok jsou zpravidla označeny barvou dle převažující funkce. Územní plán (z hlediska funkce v území) končí popisem lokality.

Pro určitou lokalitu (označenou zpravidla v operačním plánu) je poté (nebo souběžně) zpracován **Regulační plán**. Jeho hlavním úkolem je definování přesného tvaru **veřejných prostranství**. Základní závaznou regulací se tak v této podrobnosti stává uliční, resp. stavební čára.

[DRUHÁ ČÁRA]

Druhá čára vymezuje veřejná prostranství a určuje plochy k zastavění, přičemž zvláštní formou obou z nich může být park nebo zahrada. Podrobně se tak regulační plán věnuje „**struktuře a tvaru**“ **veřejných prostranství** tedy především **uličním profilům**, charakterům jednotlivých náměstí a parků. Jinak řečeno: detailnímu uspořádání „infrastrukturního (veřejného) prostoru“.

Dalším, ne již tak podstatným, úkolem regulačního plánu je stanovení objemu zastavění, nebo chcete-li využitelnosti jednotlivých zastavitelných ploch.

Všechny ostatní „regulativy“ jsou nadbytečné a tím pádem nepotřebné.

V mnoha případech jsou dokonce škodící.

Důležité je upozornit na měřítko zpracování územních i regulačních plánů. Není možná „změna měřítka“ – není možné trvat na „nepřiměřeném detailu“ v urbanismu, zejména pokud chybí základní myšlenka a koncepce. Není možné požadovat v územním ani regulačním plánu jednotlivé detaily staveb. **V urbanistickém plánu není možné diktovat jakoukoli architekturu.**

Výstup z územního a regulačního plánu tak „v pouhých dvou čarách“ obsahuje veškeré potřebné informace o možném chování se v území. Veškeré informace pro majitele, investora i úřad a v podstatě i pro obyvatele dané parcely, bloku, lokality, obce, regionu, země, světadílu, planety (Země)...

ZÁVĚREM

Z pouhého pokračování neplyne „žádná/nová budoucnost“.

S probíhající změnou doby a společnosti proto musí přijít i „změna zadání urbanistické práce“. K tomu je však nutná i změna naší profese. Musíme přiznat potřebu zpracování velkého množství analytických dat. Musíme přiznat potřebu spolupráce i s jinými obory. **Musíme pracovat jinak.**

Výsledná syntéza musí být „uměleckým“, vizionářským modelem uspořádání území. Bude definováním hranice extenze chaosu a definováním řádu.

Řádu, který je strukturou, veřejnou, prázdnou a neměnnou. Strukturou, která prostupuje intenzivní chaos. Chaos, který je soukromý, plný a neustále se proměňující.

V dnešní společnosti, na prahu mediálního věku, musíme pluralitním způsobem spojovat různé přístupy – architektura a urbanismus nemohou být jediným oborem, který je schopen definovat vize pro příští generace a svět. A už vůbec ne oborem, který za ně může být odpovědný. Může však být oborem, který pomůže zastavit živelný růst „plochého města“ a zamezí „totálnímu pokrytí“. Může být oborem, který naznačí cestu „vzhůru“ a otevře, alespoň některým, oči.

Architektura a její myšlení se musí změnit. Jinak bude ve výsledku oborem, který zmizí, rozplyne se, stane se pouze slovem znázorňujícím „nějakou“ stavbu (třeba zákona, počítače, programu, atd.). Bude mít pouze skladebný, nikoli proporční a tektonický význam. Také urbanismus a jeho myšlení se musí změnit. Jinak bude nadále nemilovaným oborem, který pouze brání normálnímu životu, oborem, který nenabízí použitelný směr, oborem, který nová generace architektů ani nechce studovat.

Stane se oborem zapšklých úředníků.

Stane se svou vlastní parodií.

Část třetí

PLÁN [ÚZEMNÍHO] PLÁNU

Celou naši práci na Územních a regulačních plánech pro česká města a jejich části za posledních asi patnáct let provází „hledání“ účelné formy, která je možná na „pozadí“ platné legislativy. Hledání minimálního obsahu, který bude iniciovat a nikoli bránit rozvoji města a to samozřejmě při respektování přírodního i kulturního dědictví.

Především to však bylo hledání způsobu jak takový plán vysvětlit a obhájit. Vysvětlit pokud možno všem a obhájit alespoň před těmi, kteří o něm budou rozhodovat.

DUCH PLÁNU

Vzhledem k tomu, že základním požadavkem na Územní plán je jeho použitelnost a používání, bylo a je úkolem zpracování redukovat **z možného maxima na nutné minimum.**

Výsledným dokumentem územního plánu je obecně závazná vyhláška o územním plánu města (nejen o jeho závazných částech, ale o celém systému územního plánu), doplněná o hlavní výkresy a o výkresy příslušné nejen k jednotlivým kapitolám, ale také k jednotlivým odborům městského úřadu, které s nimi, jak doufáme budou v denní operativě pracovat. Základním informačním i „regulačním“ nástrojem je „**Kniha krycích listů**“, která musí obsahovat nejen krycí listy jednotlivých lokalit ale také příslušné výřezy Operačního plánu a Výkresu limitů. Tedy soubor informací pro všechny „účastníky řízení“.

Jak již bylo řečeno, **základní myšlenkou je územní plán jako plán iniciační.** Jeho **úkolem musí být vždy vyhledat potenciál, nikoli bránit výstavbě.**

Nesmíme ale také zapomínat, že jeho úkolem je také kompozice města, tzv. **obraz města** a intenzivní a účelné využití daného území.

Proto doporučujeme redukcí zejména „typického“ regulativu „funkce“ v území. Základním krokem k definování nového pohledu na význam funkčního využití bylo stanovení spektrálního kruhu vyjadřujícího rozdělení jednotlivých „činností“ v území.

Charakteristická barva lokality přitom znamená vždy „maximální možnou zátěž“ území/sousedství. To znamená, že v uvedené lokalitě jsou možné veškeré činnosti „do“ činnosti označené příslušnou barvou.

Přitom se má za to, že největší „zátěž“ území jsou činnosti spojené s „produkcí“ a nejmenší „zátěž“ jsou činnosti „rekreační“ a zejména „krajinné“. Obecně lze tedy říci, že **„jemnější může být v hrubším“** a proto je v územním plánu většina, zejména transformačního území, zpravidla označena modrou barvou, neboť to neznamená direktivní nařízení, že zde může být „pouze produkční plocha“, ale naopak to znamená, že zde může být „i produkční plocha“. V případě odůvodněné žádosti investora zde může být v podstatě cokoli (pokud činnost splní základní požadavky plynoucí z jiných právních předpisů např. hygiena, požár, ochranná pásma, atd.). Jakékoli jiné stavby

a činnosti je v takovém území možné umisťovat s tím, že charakter okolí je takový jaký je a nelze vymáhat, aby byl „jemnější“.

Území označená postupně modrou, červenou, žlutou a zelenou barvou tak vždy vyznačují maximální možnou míru zátěže území a sousedských vztahů.

Musíme se snažit, abychom nejen stavbám nebránili, ale abychom je, v jistých místech (ohniscích rozvoje) záměrně iniciovali. Bohužel samotný územní plán nemůže zaručit prosperitu a rozvoj, stejně jako nemůže zrušit platnost některých dílčích komplikací výstavby, které plynou z jiných (většinou jednostranně zaměřených) předpisů. Tyto předpisy, restriktivně, v zájmu záchrany jednotlivosti, umrtvují celek a vytvářejí pro jednotlivé stavby nepřekonatelné překážky. Územní plán se snaží na ně alespoň upozornit a naznačuje možná řešení! **Proto musí územní plán minimalizovat své vlastní regulativy tak, že ve skutečnosti (v určitých územích) žádné regulativy neexistují (a když, tak pouze ty, které plynou z jiných předpisů).**

Základním „regulativem“ územního plánu je definování **Hranice volné krajiny a města**. Tzv. **První čarou** (funkčním vymezením jednotlivých lokalit) stanovuje schéma uspořádání území. Celá plocha daného území pak v sobě zahrnuje plochy „veřejných prostranství“, jejichž přesný rozsah lze v měřítku územního plánu vymezit pouze jako spojnice uzlů (toky). Jsou to „koridory“ veřejně prospěšných staveb. Plochy těchto koridorů mohou být upřesněny jedině Regulačním plánem (nebo výjimečně také plánem „cílovým“), který měřítkem zástavby a strukturou veřejných prostranství může druhotně regulovat i funkci využití okolních/navazujících území. Regulační plán svojí **Druhou čarou** stanovuje rozhraní nezastavitelné plochy veřejných prostranství a plochy zastavitelných bloků.

Stanovuje tak **Hranici veřejného a soukromého**.

Obě čáry mají za úkol jediné, vymezit KDE stavět, což by měla být jediná skutečně závazná část územního plánování v našem pojetí. Funkční vymezení území pak nepřímo a zejména obecně určuje CO stavět. Otázka potom JAK stavět musí již být výsostnou doménou investora a jeho architekta.

Popis „jak“ stavět může být v územním, lépe však regulačním, plánu pouze doporučením pro slabší a rozpačité investory – nikdy nemůže být závazný.

Proto, obecně, vzhledem ke zvýšení potenciálu území, navrhujeme v územním plánu co největší procento využitelnosti pozemku, abychom vytvořili „intenzivní strukturu“ ve volné krajině.

Proto chceme, aby investor šetřil na nákupu a údržbě pozemku a veškeré investice věnoval svému domu a jeho „kráse“.

Proto nevymezujeme, ani nevyžadujeme žádné plochy „zeleně“.

Proto také zcela výjimečně, pouze v jasně odůvodněných případech a spíše v regulačních plánech, stanovujeme výšku zástavby.

Proto také klademe tak velký důraz na kompozici a údržbu volné krajiny i parků uvnitř města. Hledáme jasné a zřejmé kontrasty.

Další hlavní myšlenkou Územního plánu musí být jeho otevřenost. Každý urbanistický plán musí (zejména v tak dynamické době, jako je přelom století a epoch) být pouze „předběžnou dohodou“ pro uspořádání území. Tato „dohoda“ MUSÍ být vždy potvrzena jednotlivým „cílovým projektem“. **Dobry projekt s výraznou argumentací musí mít vždy možnost územní, ale i regulační plán změnit.** Tato „procedurální“ hladina územního plánu musí být jeho nedílnou součástí o samého počátku zpracování a projednávání.

STRUKTURA PLÁNU

[JEDNOTLIVÉ KAPITOLY PLÁNU V „PROSTORU“]

Jednotlivé kapitoly územního plánu jsou sice v dokumentaci řazeny „za sebou“ dle jednotlivých čísel, ale ve skutečnosti existují „jednotlivé hladiny popisu území“ v různých polohách „nad sebou a vedle sebe“ jakoby v prostoru – ve 3D. (viz obrazové schéma množin jednotlivých kapitol)

Základní popis řešeného území je obsažen v kapitolách **plochy**, zejména 100_krajina a 200_historie. Veškerá infrastruktura – **toky**, kapitoly 500, 600, 700 a 800, jsou ve své podstatě podkladem, (iniciací ale i omezením) pro utváření charakteru a využití jednotlivých ploch v daném území.

Proto potom (obrazně) „nejvýš“ ve zpracování územního plánu stojí kapitoly 300 a 400. Kapitoly, které definují základní **rozhraní – hranice (čáry)**, které ve své podstatě stanovují nezastavitelná území různého charakteru: volnou krajinu a veřejná prostranství.

Celý územní plán uvozují a uzavírají kapitoly 000_vstupy a 900_výstupy.

(VSTUPY)

000 Základní údaje, širší vztahy

Tato úvodní kapitola popisuje jaké území, pro koho a kdo zpracovává. Popisuje a hodnotí také veškeré vstupy „z venku“ a stanovuje tím princip „zahraniční politiky“ města.

(PLOCHY) STRUKTURA

V územním plánu města nemůže existovat plocha, která není „popsána“. Rozdělení plochy je závislé na „informačním systému o území“ (300), stejně jako na uspořádání jeho struktury tedy na morfologii krajiny (100) a obrazu města (200). Celé území je definováno pomocí „nástrojů“ – popisu místa, jevů a činností.

100 Krajina (přírodní podmínky)

„zelené plochy“:

„**venku**“ (mimo zastavěné a zastavitelné území)

pole, louka, les - podléhají při případné zástavbě „vynětí“, ložisková území a místa těžby podléhají zvláštním předpisům. Tyto plochy jsou většinou **[S]** stabilizovanými plochami. Výjimečně jsou některé zařazovány do rozvojových ploch zastavitelného území. Takový krok je většinou podmíněn účelnou dosažitelností potřebné infrastruktury.

„**uvnitř**“ (v zastavěném a zastavitelném území)
lesopark, park, zahrada – jsou většinou [**S**] stabilizovanými plochami, výjimečně se objevují plochy transformační [T] (většinou plochy náletové) absolutní výjimkou je dnes plocha rozvojová [R].
Některé plochy mohou mít zvláštní ochranu venku i uvnitř. Zvláštní pozici v území má vodní režim tzv. „modré plochy“.

200 Město (historické podmínky)

„červené plochy“:

„**uvnitř**“ (v zastavěném a zastavitelném území)
bloky, domy, areály – jsou většinou stabilizovanými plochami [**S**] s různou mírou stability, mnohdy se objevují plochy transformační [T] (většinou plochy funkčně a morálně zastaralých areálů), rozvojové plochy [R] jsou zpravidla v sousedství současně zastavěného území a vymezuje je právě územní plán.

„**venku**“ (mimo zastavěné a zastavitelné území)
areály a samoty jsou většinou [**S**] stabilizovanými plochami, výjimečně se objevují plochy transformační [T] (většinou areály zemědělské výroby a těžby), rozvojové plochy [R] jsou ve volné krajině ojedinělé a ve své podstatě nežádoucí.

Některé plochy mohou mít zvláštní ochranu. Jedná se o historicky či jinak významné objekty, stavby, soubory staveb a veřejných prostranství. Zvláštní pozici i v zastavitelném území má vodní režim tzv. „modré plochy“.

300 Funkce a její rozhraní – Hranice zastavitelného území

Funkční „zónování“ ztratilo na konci dvacátého století smysl. Města se opět vrací k „promíchané struktuře“. Postupnou redukcí potřebného definovaného počtu funkcí dochází ve výsledku k základnímu dělení území na zastavitelné a nezastavitelné. Přitom je žádoucí, aby byl „poměr“ mezi jednotlivými plochami co nejvíce vyvážený. Tak vzniká **PRVNÍ ČÁRA** územního plánu:

Hranice zastavitelnosti.

Celé území zastavitelné i nezastavitelné je v průběhu zpracování plánu rozděleno na lokality. **Lokalita** je základní územní jednotkou v měřítku územního plánu. Její popis a zařazení do informačního systému území je obsahem **krycích listů lokalit**. Lokality zahrnují území s obdobným charakterem a s převažující funkcí v základním členění uzavřeného kruhu: **krajina, rekreace, bydlení a produkce**. Přitom udávaná „funkce“ znamená vždy maximální přípustnou „zátěž“ pro dané území. V takovém území jsou přijatelné také všechny činnosti charakteristické pro území s menší zátěží. Funkční vymezení v tomto pojetí má zejména za úkol ochraňovat stávající nebo budoucí charakter jednotlivých lokalit zejména z hlediska pohody obývání.

400 Rozvojový potenciál a Veřejně prospěšné stavby

Rozdíl „čáry současné“ (současně zastavěné území obce), správně bychom měli používat „intravilán s datem určení“ a navrhované hranice zastavitelného území, vytváří plochy rozvojové [R], ty, spolu s „rezervami“ uvnitř – plochy transformační [T], vytvářejí **Rozvojový potenciál území**. Rozvojový potenciál je možné využít zpravidla pouze tehdy, je-li plocha [T] a zejména [R]

„obsloužena“ infrastrukturou dopravní a technickou. Teprve možnost doplnění infrastruktury vytváří reálný potenciál.

Vzhledem k tomu, že prvky této infrastruktury mohou být umístovány (zejména) ve veřejném prostranství, stává se vytvoření takových prostranství (v některých konkrétních případech zejména systémů vyšších řádů) veřejným zájmem, který je chráněn institutem **veřejně prospěšné stavby (VPS)**.

Veřejně prospěšné může být pouze „veřejně přístupné“ – jinými slovy: **Veřejně prospěšnou stavbou by měla být zejména stavba vytvářející veřejné prostranství** na „cizích“ pozemcích. Svoji hranicí (systémem a strukturou) potom veřejná prostranství definují „soukromé“ pozemky (bloky), které jsou určené k „libovolnému“ zastavění v rámci funkčního vymezení.

Takto stanovená **DRUHÁ ČÁRA** tedy, s různou mírou přesnosti a závaznosti, definuje **koridor VPS**. Je to první krok Regulačního plánu (tedy větší podrobnosti v plánu územním). Tento první krok musí být postupně zpřesňován až do podoby projektu stavby a její kolaudace, která je ve skutečnosti jedinou možností „změny funkce“ v území. Toto postupné zpřesňování a zejména zmenšování koridoru stanoví přesný rozsah soukromých pozemků, dotčených VPS.

Tato kapitola také stanoví procedurální a formální náležitosti případných regulačních plánů, případně jiných „následných“ dokumentací.

V jednotlivých lokalitách jsou tak stanovena území [S] [T] [R] a podle jejich charakteru může být území dále popisováno (a, pokud to je účelné, také regulováno nebo iniciováno).

(TOKY) INFRASTRUKTURA

Obecně lze říci, že „toky“ v území jsou životně důležité, a že bez nich není v území možná téměř žádná činnost. Pro tok samotný je potom důležitá zejména provázanost systémů a jejich hierarchická struktura.

Toky svým systémovým založením a nutností provázanosti určují (vyžadují) plochy pro svoji existenci, plochy, které musí být zařazeny do požadavků ve veřejném zájmu.

500 Krajinná infrastruktura (cesty zvířat)

ÚSES udržuje a zajišťuje zejména deficit „ekologické“ stability krajiny. Určuje míru, která musí zůstat zachována, aby systém ještě fungoval. Je nutné však počítat s tím, že se jedná o „umělý konstrukt“ a jeho požadavky, zejména uvnitř zastavitelného území, jsou (v některých konkrétních případech) zcela nespílitelné. Mnohem důležitější je pečovat o volnou krajinu jako celek a nehledat v tomto případě ani „nutná minima“ tam, kde to není možné.

600 Dopravní infrastruktura (cesty lidí a zboží)

Obecně se dá prohlásit, že dopravní infrastruktura může být umístována skutečně pouze ve veřejném prostranství. Absolutní většina dopravní infrastruktury je také veřejná (státní, krajská, obecní). Doprava je určující pro „obsloužení“ území, pro jeho propustnost i jeho atraktivitu, a definuje tím jeho skutečný potenciál. Přesto, nebo právě proto, bývá při projednávání nejvášnivější kapitolou.

700 Technická infrastruktura (cesty médií a informací)

Vzhledem k nedotknutelnosti majetku je nutné, aby i pro technickou infrastrukturu platilo, že může být umisťována zpravidla pouze ve veřejném prostranství. A to zejména proto, že „veřejný“ charakter zásobování území je těžko zpochybnitelný, i když se jedná, ve většině případů, o soukromé investice majitelů a správců těchto sítí. Předpokladem úspěšného rozvoje města je zákaz umisťování zařízení technické infrastruktury do ploch stavebních bloků, ale také do volných ploch parků a zahrad!

800 Ekonomická infrastruktura a (priority postupných kroků)

V závislosti na závěrech všech kapitol, s přihlédnutím k demografickým trendům a vývoji veřejných financí, stanoví tato kapitola nástin postupných (možných) kroků k prosperitě města. Určuje ohniska rozvoje a může naznačit strategii použití veřejných financí. Zároveň tato kapitola naznačuje priority podrobnějšího řešení (regulační a cílové plány) klíčových území a důležitých úseků infrastruktury. Může také obsahovat ilustrace, které pomohou přečíst členění budoucího obrazu města. **Tato kapitola naznačuje, jak je možné územní plán naplnit.** Je popisem jak se dívat na územní plánování jako na **proces v čase podložený finančními možnostmi dané komunity.**

(výstupy) HLAVNÍ VÝKRESY

900 Limity v území a Hlavní (operační) plán

V této kapitole jsou, ve výkrese Limity v území, shrnuty veškeré limity a případná omezení vyplývající nejen z předchozích kapitol, ale také, a zejména, dalších právních předpisů a správních rozhodnutí (ochrana prostředí, zvláštní veřejný zájem, přírodní limity). Ve své podstatě se ukazuje, že to většinou není územní plán, co omezuje výstavbu, nebo jinou činnost v území. Jistým způsobem můžeme hovořit o tom, že tento výkres zachycuje převážně „státní hladinu“ územního plánu města – omezení závazná pro zpracovatele i pořizovatele územního plánu.

U těchto omezení bude záležet pouze na pořizovateli (politické reprezentaci obce) jejich odvaze a sebevědomí, zda se pokusí některá z těchto omezení (zejména ty nejvíce omezující a obtěžující) redukovat, zmírnit, nebo v ideálním případě dokonce zrušit. Možnosti jsou vždy a návrh na jednotlivé kroky by měla obsahovat kapitola 800.

Hlavní (operační) plán

Hlavním výkresem územního plánu je Operační plán který zachycuje veškeré změny v území, které stanovuje samotný územní plán. Tedy Hranici zastavitelnosti, funkce v území a veškeré závazné části infrastruktury včetně VPS a jejích koridorů.

Tento plán, případně jeho výřezy pro jednotlivé lokality s krycími listy jednotlivých lokalit, spolu s Obecně závaznou vyhláškou o územním plánu, jsou hlavním výstupem pořízení územního plánu města. Jsou tím co by mělo být v denní praxi nejčastěji užíváno.

(Roman Koucký, Praha, 14-06-2004)

Výběr z literatury (bez pořadí důležitosti):

- Palouš, Radim _ Světověk a časování _ Vyšehrad 2000
- Kera, Denisa _ Zkažený, zlý a radikální holky na internetu... _ Internet magazín No54, 03/2001
- Eco, Umberto _ Mysl a Smysl, kap. Od internetu ke Gutenbergovi, _ Moraviapress 2000
- Petráčková, Věra, Kraus, Jiří a kolektiv _ Akademický slovník cizích slov I, II _ Academia 1995
- Martincová, Olga a kolektiv _ Nová slova v češtině – Slovník neologizmů _ Academia 1998
- Kolektiv autorů _ Slovník cizích slov _ Ottovo nakladatelství 2000
- Hoffmann, František _ České město ve středověku _ Panorama, 1992
- Smol, R.E _ Dummy Text, or The Diagrammatic Basis of Contemporary Architecture _ Universe Publishing, 1999
- Jodidio, Philip _ Building a new Millennium _ Taschen, 1999
- Eisele, Johann; Kloft, Ellen _ High-Rise Manual, Typology and Desing, Contruction and Technology _ Birkhäuser, 2003
- Schmal, Peter Cachola _ Digitalreal, Blobmeister - first built projects _ Birkhäuser, 2001
- Galofaro, Luca _ Digital Eisenman, An Office of the Electronic Era _ Birkhäuser, 1999
- Serraino, Pierluigi _ Histori of Form*Z _ Birkhäuser, 2002
- Barzon, Furio _ The Charter of Zurich , Eisenman, De Kerkhove, Saggio _ Birkhäuser, 2003
- Imperiale, Alicia _ New Flatness, Surface Tension in Digital Architecture _ Birkhäuser, 2000**
- Lindsey, Bruce _ Digital Gehry, Material Resistance / Digital Construction _ Birkhäuser, 2001
- Koolhaas, Rem; Mau, Bruce _ S, M, L, XL, Office for Metropolitan Architecture _ 010 Publishers, 1995**
- Watanabe, Makoto Sei _ Induction Design, A Method for Evolutionary Design _ Birkhäuser, 2002
- Migayrou, Frédéric; Brayer, Marie-Ange _ ArchiLab, Radical Experiment in Global Architecture _ Thames&Hudson, 2001**
- Puglisi, Luigi Prestinenzza _ Heper Architecture, Spaces in the Electronic Age _ Birkhäuser, 1999
- Bunschoten, Raul; Hoshino, Takuro; Binet, Héléne _ Urban Flotsam Stirring the City _ 010 Publishers, 2001**
- Kerckhove, Derric de _ The Architecture of Intelligence _ Birkhäuser, 2001
- Chung, Chuihua Judy; Inaba, Jeffrey; Koolhaas, Rem; Leong, Sze Tsung _ Project on the City 1 a 2 _ Taschen, 2001**
- Engeli, Maia _ Digital Stories, The Poetics of Communication _ Birkhäuser, 2000
- Palumbo, Maria Luisa _ New Wombs, Electronic Bodies and Architectural Disorders _ Birkhäuser, 2000**
- Travi, Valerio _ Advanced Technologies, Building in the Computer Age _ Birkhäuser, 2001
- Gausa, Manuel; Guallart, Vincente; Müller, Willy; Soriano, Federico; Porras, Fernando; Morales, José _ The metapolis dictionary of advanced Architecture _ Actar, 2003**
- Schmitt, Gerhard _ Information Architecture, Basis and Future of CAAD _ Birkhäuser, 1999
- Maas, Winy _ Five Minutes City, architecture and (im)mobility _ Episode, 2003**
- Martegani, Paolo; Montenegro, Ficcardo _ Digital Desing New Frontiers for the Objects _ Birkhäuser, 2000
- Mitchell, William J. _ e-topia: život ve městě trochu jinak _ Zlatý řez, 2004**
- Ranaulo, Gianni _ Light Architecture New Edge City _ Birkhäuser, 2001
- Gregory, Paola _ New Scapes Territories of Complexity _ Birkhäuser, 2003**
- Jormakka, Kari _ Flying Dutchmen Motion in Architecture _ Birkhäuser, 2002
- Nouvel, Jean _ Být opravdový _ Galerie Jaroslava Fragnera, 1998**
- Lynch, Kevin _ Obraz města _ BOVA Polygon, 2004
- Houben, Francine; Calabrese, Luisa Maria _ Mobility: A Room with a View _ Nai Publishers, 2003**
- Horsley, Jake _ Matrix mýtus o naší době úděl vyvoleného _ BB/art, 2003
- Shane, David Grahame _ Recombinant Urbanism _ Wiley-academy, London, 2005**
- Sýkora, Luděk _ Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky _ Ústav pro ekopolitiku, 2002
- Kraft, Sabine _ ARCH+ 147, Den Tiger reiten _ ARCH+ Verlag, 1999**

(Ing.arch.) **Roman Koucký** se narodil 14. června 1959 v Plzni, kde se také vyučil truhlářem a absolvoval Střední průmyslovou školu stavební. Poté odešel do Prahy a v letech 1980/1985 studoval na Fakultě architektury ČVUT. Diplomovou práci obhájil v ateliéru doc. Věkoslava H. Pardyla. Po vojně až do března 1990 pracoval v Ateliéru 7 Projektového ústavu hlavního města Prahy u Iva Obersteina a Martina Kotíka. Souběžně začal samostatně projektovat a spolupracoval s Martinem Rajnišem. V září 1989 se stal tajemníkem a studentem Zlaté školy architektury ve třídě Emila Prikryla. Od března 1990 do konce roku 1991 byl odborným asistentem u prof. Emila Prikryla na Škole architektury AVU v Praze. V roce 1991 založil vlastní architektonickou kancelář. Od roku 1993 je autorizovaným architektem ČKA (00 075) a v letech 1996–1997 byl členem Dozorčí rady ČKA. Na jaře roku 1992 spoluzaložil Zlatý řez, vydavatelství a nakladatelství pro časopis a knihy o architektuře a umění a od založení je také členem redakční rady. V létě 1996 byl lektorem 4. letní školy architektury v Liberci. V roce 1998 se zúčastnil práce poroty soutěže Olověný Dušan a poté nastoupil na FA ČVUT v ústavu Ladislava Lábuse jako vedoucí atelieru. Na podzim 2001 a 2004 byl zvolen členem Akademického senátu FA ČVUT. V lednu 2004 byl děkanem jmenován členem oborové rady pro „Urbanismus a územní plánování“. Ke konci roku 1998 transformoval, spolu se Šárkou Malou, svoji kancelář na s. r. o. Samostatně nebo se svými spolupracovníky zpracoval dodnes více než sto dvacet projektů, z nichž asi desetina byla realizována. V architektonických soutěžích získal sedm prvních cen a šest dalších cen a odměn. Byl také členem a někdy předsedou poroty několika významných architektonických soutěží. Jeho práce byly publikovány v českých i zahraničních odborných časopisech a vystaveny na patnácti českých i zahraničních výstavách. V únoru 2000 byla v Galerii Jaroslava Fragnera, spolu s vydáním monografie, otevřena samostatná „putovní“ výstava Roman Koucký architektonická kancelář – kniha 1. V prosinci 2005 vyšla další monografie koucky-arch.cz/3. Monografie o urbanistické práci (1+xx, kniha 2), zpracovaná na podkladě této přednášky je připravena do tisku. Je držitelem dvou Grand Prix Obce architektů (1994 a 2000) a dalších sedmi ocenění v jednotlivých kategoriích. Jeho práce byly dvakrát nominovány do soutěže o cenu Mies van der Rohe v Barceloně. V roce 1999 získal Cenu Evropské asociace ocelových konstrukcí a postupně několik dalších ocenění v oboru mostů. Ve čtenářské anketě časopisu Structural Engineering International 2000 byl Mariánský most v Ústí nad Labem zařazen mezi deset nejzajímavějších staveb světa za posledních deset let. V roce 2003 získal, jako první, výroční „cenu archiwebu“ Za přínos pro soudobou Českou architekturu.

[podrobnosti viz www.koucky-arch.cz]